

วิทยาการบริหารภาครัฐสมัยใหม่
Modern Public Administrative Science-MPAS

homepage: <https://so17.tci-thaijo.org/index.php/jppi>
E-mail: jppissues@gmail.com

Public participation in local community development: An integrated theoretical framework and policy approaches

Pacharaporn Boonpok

District Community Development Office of Buengkonglong, Bueng Kan Province

*Corresponding author's e-mail: pacharaporn.bo67@snru.ac.th

ARTICLE INFO

Article history:

Received: November 21, 2025

Revised: April 23, 2026

Accepted: May 1, 2026

Keyword:

Public Participation,
Local Community
Development,
Collaborative Governance,
Social Innovation,
Local Governance

ABSTRACT

This academic article aims to analyze theoretical frameworks, mechanisms, and factors related to public participation in local community development, and to propose policy approaches suited to the contemporary Thai local governance context. The study employs a critical literature review and synthesis of domestic and international scholarship. The analysis reveals that effective public participation requires the integration of four theoretical perspectives: Arnstein's Ladder of Citizen Participation, Collaborative/Participatory Governance, Social Innovation, and Bottom-Up Development Theory. Key determinants of participation span socio-cultural, economic, policy, and trust-related dimensions, while the dominant challenge remains ceremonial participation that lacks genuine power-sharing. The article proposes an Integrated Participation Model linking local innovation mechanisms, participatory budgeting, and co-production of public services, aimed at elevating participation to the level of genuine citizen power in alignment with good governance principles and the Sustainable Development Goals.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น: กรอบทฤษฎีบูรณาการและแนวทาง เชิงนโยบาย

พชรพร บุญปก

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ

*Corresponding author's e-mail: pacharaporn.bo67@snru.ac.th

ข้อมูลบทความ	บทคัดย่อ
ประวัติบทความ: Received: November 21, 2025 Revised: April 23, 2026 Accepted: May 1, 2026	บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กรอบทฤษฎี กลไก และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งเสนอแนวทางเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับบริบทการปกครองท้องถิ่นไทยในยุคปัจจุบัน การศึกษาใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรมและการสังเคราะห์เชิงวิพากษ์จากงานวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผลการวิเคราะห์พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการบูรณาการกรอบทฤษฎีที่แนวทาง ได้แก่ บันไดการมีส่วนร่วมของอาร์นสไตน์ การบริหารภาครัฐแบบร่วมมือ แนวคิดนวัตกรรมสังคม และทฤษฎีการพัฒนาจากฐานราก ปัจจัยที่กำหนดระดับการมีส่วนร่วมครอบคลุมมิติทางสังคม-วัฒนธรรม เศรษฐกิจ นโยบาย และความเชื่อมั่นระหว่างรัฐกับประชาชน ในขณะที่ความท้าทายสำคัญคือการมีส่วนร่วมที่ยังคงเป็นเชิงพิธีการและขาดการถ่ายโอนอำนาจที่แท้จริง บทความนี้จึงเสนอโมเดลการมีส่วนร่วมแบบองค์รวมที่เชื่อมโยงกลไกนวัตกรรมท้องถิ่น งบประมาณแบบมีส่วนร่วม และการผลิตร่วมบริการสาธารณะ เพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมให้บรรลุระดับอำนาจประชาชนตามเจตนารมณ์ของธรรมาภิบาลและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน, การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น, การบริหารภาครัฐแบบร่วมมือ, นวัตกรรมสังคม, ธรรมาภิบาลท้องถิ่น	

บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการภาครัฐที่ดีและการพัฒนาที่ยั่งยืน สังคมประชาธิปไตยในยุคปัจจุบันตระหนักอย่างกว้างขวางว่าการตัดสินใจสาธารณะที่ปราศจากเสียงและความต้องการที่แท้จริงของชุมชนย่อมนำไปสู่นโยบายที่ไม่ตรงจุด สร้างความสูญเสียเปล่าทางทรัพยากร และบั่นทอนความไว้วางใจของประชาชนต่อรัฐในระยะยาว เมื่อประชาชนได้เข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การระบุปัญหา การวางแผน การดำเนินการ ไปจนถึงการประเมินผล ก็จะก่อให้เกิดความเป็นเจ้าของร่วม (Sense of Co-ownership) ในโครงการและนโยบาย ซึ่งส่งผลให้เกิดความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความชอบธรรมในการดำเนินงานของหน่วยงานท้องถิ่น (ศักดิ์ วงศ์จิรนนท์, 2569; Ansell & Gash, 2008)

ในระดับสากล กรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (SDGs) โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 11 เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน และเป้าหมายที่ 16 สังคมยุติธรรม และสถาบันที่เข้มแข็ง ต่างเน้นย้ำความสำคัญของการสร้างสถาบันที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างครอบคลุม (United Nations Development Programme, 1997) สำหรับประเทศไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้รับรองสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะและการบริหารราชการ อีกทั้งพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้วางโครงสร้างสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการบริหารท้องถิ่น แต่ช่องว่างระหว่างบทบัญญัติทางกฎหมายกับการปฏิบัติจริงยังคงกว้างอยู่มาก

งานวิจัยเชิงประจักษ์ในบริบทไทยเปิดเผยปรากฏการณ์ที่น่ากังวลประการสำคัญ กล่าวคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนมักดำเนินในรูปแบบ "เชิงพิธีการ" (Tokenism) ที่ภาครัฐจัดขึ้นตามระเบียบขั้นตอนโดยขาดความตั้งใจในการถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจจริง พระนักรบ เชื่อวังคำ, ขาดิชัย อุดมกิจมงคล และสามารถ อัยกร (2569) พบว่าแม้การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอคลองหลวง จังหวัดมุกดาหาร จะอยู่ในระดับมาก แต่มิติที่ยังอ่อนแอคือการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการประเมินผลซึ่งส่งผลน้อยกว่าที่ควรต่อประสิทธิภาพการจัดบริการสาธารณะ พรพรรณ ยุทธเนตร (2569) ยืนยันในทิศทางเดียวกันว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารท้องถิ่นยังต้องการกรอบแนวทางพัฒนาที่เชื่อมโยงกับหลักการบูรณาการในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ในขณะที่ จันทรสุดา สารพันธ์ (2569) ชี้ว่าความพร้อมรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคดิจิทัลเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและดึงดูดการมีส่วนร่วมของประชาชนได้จริง

บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อวิเคราะห์กรอบทฤษฎีบูรณาการที่ใช้อธิบายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยและอุปสรรคที่กำหนดระดับและคุณภาพของการมีส่วนร่วม และ 3) เพื่อเสนอโมเดลการมีส่วนร่วมแบบองค์รวมและแนวทางเชิงนโยบายที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในบริบทไทย การศึกษาอาศัยการทบทวนวรรณกรรมเชิงวิพากษ์และการสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยเชิงประจักษ์ บทความวิชาการและเอกสารนโยบายที่เกี่ยวข้อง

กรอบทฤษฎีบูรณาการว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

ทฤษฎีบันไดการมีส่วนร่วมของอาร์นสไตน์

บันไดการมีส่วนร่วมของอาร์นสไตน์ (Arnstein's Ladder of Citizen Participation) เป็นรากฐานทางทฤษฎีที่ทรงอิทธิพลที่สุดในการอธิบายระดับและคุณภาพของการมีส่วนร่วม Arnstein (1969) เสนอว่าการมีส่วนร่วมจัดลำดับขั้นได้ 8 ระดับ ซึ่งสะท้อนถึงระดับของ "อำนาจ" (Power) ที่ประชาชนได้รับจริงในการส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ของนโยบาย

อาร์นสไตน์จัดหมวดหมู่ทั้ง 8 ระดับออกเป็นสามชั้น ชั้นแรกคือ "การไม่มีส่วนร่วม" (Non-participation) ซึ่งหมายถึงภาวะที่ภาครัฐใช้ประชาชนเป็นเพียงเครื่องมือสร้างความชอบธรรม โดยไม่มีการถ่ายโอนอำนาจใด ๆ ชั้นที่สองคือ "การมีส่วนร่วมเชิงสัญลักษณ์" (Tokenism) ซึ่งประชาชนได้รับการรับฟังแต่ไม่มีอำนาจเปลี่ยนแปลงสิ่งใด และชั้นสูงสุดคือ "อำนาจของประชาชน" (Citizen Power) ที่ครอบคลุมการเป็นหุ้นส่วน การมอบอำนาจ และการควบคุมโดยประชาชน ซึ่งเป็นเป้าหมายที่แท้จริงของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (ศักดิ์ วงศ์จิรนนท์, 2569)

นอกจากนี้ ศักดิ์ วงศ์จิรนนท์ (2569) ชี้ว่าในบริบทการบริหารท้องถิ่นไทยปัจจุบัน การมีส่วนร่วมส่วนใหญ่ยังวนเวียนอยู่ในชั้นที่สองคือการมีส่วนร่วมเชิงสัญลักษณ์ โดยเฉพาะในรูปแบบ "การปรึกษาหารือ" (Consultation) ที่จัดขึ้นเพื่อปฏิบัติตามระเบียบเท่านั้น ข้อค้นพบนี้สะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการออกแบบกลไกใหม่ที่สามารถยกระดับการมีส่วนร่วมให้บรรลุชั้น "หุ้นส่วน" (Partnership) หรือสูงกว่านั้น ซึ่งต้องอาศัยทั้งการปรับกรอบนโยบาย การสร้างสมรรถนะประชาชน และการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรของ อบต. ควบคู่กัน

ยิ่งไปกว่านั้น เนตรนภา ยุทธเนตร (2569) เสนอว่าแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารท้องถิ่นบนพื้นฐานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเส้นทางที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย เนื่องจากช่วยสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมที่เป็นจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

การบริหารภาครัฐแบบร่วมมือ

การบริหารภาครัฐแบบร่วมมือ (Collaborative Governance) ถือเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่ตอบสนองต่อข้อจำกัดของการบริหารราชการแบบดั้งเดิม ปิยากร หวังมหาพร (2568) อธิบายว่าการบริหารแบบร่วมมือมีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาสาธารณะที่ซับซ้อน โดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลที่หลากหลาย นำไปสู่การแก้ปัญหาที่ครอบคลุมและยั่งยืน อย่างไรก็ตาม การบริหารแบบร่วมมือยังเผชิญกับอุปสรรค เช่น ความไม่เท่าเทียมของอำนาจ ความแตกต่างทางวัฒนธรรม และการขาดความไว้วางใจ ซึ่งต้องได้รับการจัดการอย่างสร้างสรรค์

Ansell และ Gash (2008) ชี้ว่า ธรรมชาติของแบบร่วมมือต้องดำเนินผ่านวงจร 3 ระยะ ได้แก่ (1) เงื่อนไขเริ่มต้น (Starting conditions) ที่รวมถึงสมดุลอำนาจและความไว้วางใจพื้นฐาน (2) การออกแบบสถาบัน (Institutional design) ที่เปิดกว้างและโปร่งใส และ (3) กระบวนการร่วมมือ (Collaborative process) ที่อาศัยการสนทนาแบบใช้เหตุผล ความไว้วางใจ ความมุ่งมั่น และผลสำเร็จชั่วคราวเป็นตัวเร่งปฏิกิริยา ในบริบทไทย โมเดลการบริหารท้องถิ่นที่เน้นการร่วมมือข้ามภาคส่วนกำลังได้รับความสนใจมากขึ้น วรมน พรหมสาขา ณ สกลนคร (2569) ยืนยันว่า การบริหารและการพัฒนาท้องถิ่นสมัยใหม่ต้องวางรากฐานบนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการร่วมมือที่ประสานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแกนกลาง

ภายใต้กรอบนี้ บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถูกเปลี่ยนจากผู้สั่งการเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) โดยมีหน้าที่สร้างเวทีที่เปิดกว้างและเท่าเทียม เพื่อให้ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ และชุมชนสามารถเข้าร่วมวางแผน ตัดสินใจ และดำเนินการพัฒนาได้อย่างมีความหมาย สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง (2567) เสริมว่าการจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่มุ่งผลลัพธ์ที่ประชาชนสัมผัสได้ต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างระบบบริหารเชิงผลสัมฤทธิ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับของวงจรนโยบาย

นวัตกรรมสังคมและการพัฒนาจากฐานราก

นวัตกรรมสังคม (Social Innovation) เป็นแนวคิดที่ก้าวข้ามขีดจำกัดของการพัฒนาแบบรวมศูนย์ โดยมุ่งสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ของการสัมพันธ์ทางสังคม การจัดการองค์กร และบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมจากภายในชุมชนเอง (อรนุช สุริฝ่าย, พิสดาร แสนชาติ และสัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง, 2569) นวัตกรรมสังคมไม่ได้จำกัดอยู่แค่เทคโนโลยี

แต่ยังครอบคลุมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การพัฒนาโมเดลธุรกิจชุมชน และการออกแบบนโยบายจากล่างขึ้นบนที่ตอบโจทย์บริบทเฉพาะของท้องถิ่น

ทฤษฎีการพัฒนาจากล่างขึ้นบน (Bottom-Up Development Theory) เป็นกรอบทางทฤษฎีสำคัญที่รองรับแนวคิดนวัตกรรมสังคมในบริบทท้องถิ่น แนวทางนี้ปฏิเสธการพัฒนาแบบรวมศูนย์ที่มักล้มเหลวเพราะขาดความเข้าใจในบริบทเฉพาะและความต้องการจริงของชุมชน (Chambers, 1994) โดยชี้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนต้องเริ่มจากการริเริ่มภายในชุมชนโดยใช้ทุนทางสังคม (Social Capital) เป็นพลังขับเคลื่อน (Putnam, 1993)

อรุณ สุริยา, พิศดาร แสนชาติ และสัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง (2569) เสนอว่านวัตกรรมท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์ที่ขับเคลื่อนด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในยุคดิจิทัลต้องผสานหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันเข้ากับนวัตกรรมเทคโนโลยีและการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนากับความยั่งยืน แนวคิดดังกล่าวเชื่อมโยงกับโมเดล "ห่วงโซ่คุณค่าบูรณาการ" (Integrated Value Chain) ที่ประสานทุนทางสังคม ทรัพยากร และความเชี่ยวชาญของภาคีที่หลากหลายเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

การบูรณาการกรอบทฤษฎีโมเดลการมีส่วนร่วมแบบสามระดับ

จากการสังเคราะห์กรอบทฤษฎีข้างต้น บทความนี้เสนอโมเดลการมีส่วนร่วมแบบสามระดับ ได้แก่ (1) ระดับปัจเจก (Individual Level) ที่เน้นการพัฒนาสมรรถนะพลเมืองและทัศนคติต่อการมีส่วนร่วม (2) ระดับองค์กร (Organizational Level) ที่เน้นการสร้างกลไกและสถาบันสำหรับการมีส่วนร่วม และ (3) ระดับระบบ (System Level) ที่เน้นการสร้างสภาพแวดล้อมเชิงนโยบายที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน ทั้งสามระดับต้องทำงานสัมพันธ์กันจึงจะบรรลุการมีส่วนร่วมที่มีความหมายในระยะยาว

สถานการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไทย

พัฒนาการและบริบทของการกระจายอำนาจ

ประเทศไทยมีพัฒนาการของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่การปฏิรูปกระจายอำนาจในช่วงทศวรรษ 2540 ซึ่งมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกว่า 7,000 แห่งทั่วประเทศ ครอบคลุมองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล กรอบกฎหมายสำคัญ เช่น พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่ อบต. พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ได้วางฐานทางกฎหมายสำหรับการมีส่วนร่วมและการเปิดเผยข้อมูล

อย่างไรก็ตาม ศราพรณ วิเศษรัตน์ (2569) ชี้ว่าโมเดลการปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถขับเคลื่อนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอาศัยกลไกสี่ประการที่ทำงานร่วมกัน ได้แก่ ความมีอิสระ (Autonomy) ความรับผิดชอบ (Accountability) ความสามารถทางการเงิน (Fiscal Capacity) และการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) โดยพบว่า อบต. ไทยส่วนใหญ่ยังขาดคุณภาพในองค์ประกอบดังกล่าว โดยเฉพาะในมิติความสามารถทางการเงินและการมีส่วนร่วมที่มีความหมายสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมในทางปฏิบัติ

แม้บริบทเชิงสถาบันจะเอื้ออำนวยมากขึ้น แต่งานวิจัยเชิงประจักษ์ในไทยเปิดเผยข้อจำกัดสำคัญในทางปฏิบัติอย่างน้อย 4 ประการ ดังนี้

1. ปัญหาการมีส่วนร่วมเชิงพิธีการ เชื้ออ้างคำ, อุดมกิจมงคล และอัยกร (2569) พบว่าแม้การมีส่วนร่วมในด้านผลประโยชน์และการปฏิบัติการจะมีผลทางสถิติต่อประสิทธิภาพบริการสาธารณะ แต่ อบต. หลายแห่งยังจัดกระบวนการมีส่วนร่วมแบบครั้งเดียวจบในรูปเวทีประชาคมที่ผลลัพธ์ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า

2. ปัญหาความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึง ช่องว่างระหว่างกลุ่มชนชั้นนำในชุมชนกับกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และประชาชนในพื้นที่ห่างไกล ยังคงกว้างมาก ทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมถูกรองรับโดยกลุ่มที่มีเสียงดังกว่า

3. ปัญหาการขาดความต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมมักเกิดขึ้นเฉพาะในช่วงวางแผนหรือเริ่มโครงการ แต่ขาดกลไกติดตามประเมินผลที่ประชาชนสามารถเข้าร่วมได้ตลอดวงจรนโยบาย

4. ปัญหาทรัพยากรและสมรรถนะ ทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่ อบต. และประชาชนยังขาดทักษะในการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพ

สุดใจ ปุณหวงศ์, ละมัย รมเย็น และสัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง (2569) พบในบริบทอำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนครอบคลุมทั้งมิติเศรษฐกิจ สุขภาพ การศึกษา และสังคม ซึ่งล้วนเชื่อมโยงกับระดับของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดนโยบายท้องถิ่น การละเลยมิติใดมิติหนึ่งย่อมส่งผลต่อความยั่งยืนของการพัฒนาในภาพรวม

ผลกระทบเชิงบวกของการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพ

ในทางกลับกัน กรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงแสดงให้เห็นผลกระทบเชิงบวกที่ชัดเจน พระนักรบ เชื้อวงศ์, ชชาติชัย อุดมกิจมงคล และสามารถ อัยกร (2569) ยืนยันว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในมิติที่ครบถ้วน โดยเฉพาะด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ การปฏิบัติการ และการประเมินผล มีผลต่อประสิทธิภาพการจัดบริการสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยตัวแปรการมีส่วนร่วมทั้งสามด้านสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการจัดบริการสาธารณะได้ร้อยละ 59.10 ซึ่งเป็นระดับที่แสดงให้เห็นนัยสำคัญทางนโยบายอย่างชัดเจน

ปัจจัยที่กำหนดระดับและคุณภาพการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปัจจัยด้านสังคมและทุนทางสังคม

ทุนทางสังคม (Social Capital) เช่น ความเชื่อใจระหว่างสมาชิกในชุมชน เครือข่ายความสัมพันธ์ และบรรทัดฐานของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถือเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญของการมีส่วนร่วม Putnam (1993) ยืนยันว่าชุมชนที่มีทุนทางสังคมสูงมีแนวโน้มสูงกว่าในการรวมกลุ่มแก้ปัญหาสาธารณะ บทบาทของผู้นำท้องถิ่นก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง ผู้นำที่เข้มแข็งและเป็นที่เชื่อถือสามารถเป็นตัวกระตุ้นให้สมาชิกชุมชนตระหนักถึงจิตสำนึกสาธารณะและเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาได้อย่างกระตือรือร้น (พัชรนันท์ โรจนไพรัช และสัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง, 2569)

วัฒนธรรมท้องถิ่นก็มีอิทธิพลต่อรูปแบบการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญ สังคมไทยที่มีลักษณะกลุ่มนิยม (Collectivism) สูงและมีความเคารพต่อผู้มีอำนาจ (Power Distance) อาจเป็นทั้งปัจจัยส่งเสริมและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม กล่าวคือ หากผู้นำส่งเสริมการมีส่วนร่วม ชุมชนมักตอบสนองอย่างแข็งขัน แต่หากผู้นำมีแนวโน้มรวมศูนย์การตัดสินใจ สมาชิกชุมชนอาจลังเลที่จะแสดงความคิดเห็น (เปียกร หวังมหาพร, 2568)

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและโครงสร้างชุมชน

สถานะทางเศรษฐกิจของประชาชนมีผลโดยตรงต่อการจัดสรรเวลาและทรัพยากรเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ ประชาชนที่เผชิญความยากจนหรือความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจมักไม่สามารถสละเวลาและพลังงานสำหรับกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดผลตอบแทนทางเศรษฐกิจในทันที สถานการณ์นี้สร้างวงจรอุปาทานที่กลุ่มที่ต้องการบริการสาธารณะมากที่สุดกลับมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายน้อยที่สุด ทำให้ความต้องการของพวกเขาถูกละเลยในกระบวนการตัดสินใจ Cornwall (2008) เสนอว่าการออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่คำนึงถึงอุปสรรคด้านเวลาและต้นทุนเป็นเงื่อนไขสำคัญในการทำให้ประชาชนกลุ่มเปราะบางสามารถเข้าร่วมได้จริง

ในบริบทชนบทไทย สุดใจ ปุนหาวงศ์, ละมัย ร่มเย็น และสัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง (2569) พบว่าการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากและคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ ชุมชนที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจสูงกว่าแสดงแนวโน้มการมีส่วนร่วมที่เข้มแข็งกว่าในทุกมิติ ข้อค้นพบนี้มีนัยว่านโยบายพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมต้องดำเนินควบคู่กัน มิใช่แยกกระทรวงหรือกรมรับผิดชอบอย่างต่างคนต่างทำ

ปัจจัยด้านนโยบายและการบริหาร อปท.

ศราพรรณ วิเศษรัตน์ (2569) เน้นว่าตัวแปรสถาบันจากฝั่ง อปท. มีอิทธิพลกำหนดโอกาสและช่องทางในการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ การมีนโยบายชัดเจนที่กระจายอำนาจการตัดสินใจ การจัดตั้งกลไกและพื้นที่กลางที่เป็นทางการ เช่น คณะกรรมการร่วมภาคประชาชน หรือเวทีสาธารณะที่เปิดให้แสดงความเห็นอย่างเท่าเทียม ล้วนเป็นเงื่อนไขจำเป็น จันทรสุดา สารพันธ์ (2569) เสริมว่าความพร้อมรับผิด (Accountability) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคดิจิทัลเป็นปัจจัยสร้างความเชื่อมั่นที่สำคัญ โดยพบว่า อปท. ที่มีระบบรายงานผลและรับเรื่องร้องเรียนที่เชื่อถือได้มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญ

สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง (2567) ชี้ว่าการจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ตั้งเป้าไปที่ผลลัพธ์ที่ประชาชนสัมผัสได้จริงต้องมีการปรับระบบบริหารงานบุคคล การวัดผลการปฏิบัติงาน และวัฒนธรรมองค์กรของ อปท. อย่างสอดคล้องกัน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นมีแรงจูงใจในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง มิใช่เพียงการปฏิบัติตามระเบียบขั้นตอนเพื่อผ่านเกณฑ์การประเมินเท่านั้น

ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นระหว่างรัฐกับประชาชน

ความไว้วางใจระหว่างภาครัฐกับประชาชนเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาที่ทรงอิทธิพลที่สุดในการมีส่วนร่วม Putnam (1993) ย้ำว่าความไว้วางใจเชิงสถาบัน (Institutional Trust) สะสมจากประสบการณ์การปฏิสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองกับรัฐในระยะยาว หากภาครัฐล้มเหลวในการปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาซ้ำ ๆ ความเชื่อมั่นของประชาชนจะถดถอยลงอย่างรวดเร็วและยากต่อการฟื้นฟู ปิยากร หวังมหารพ (2568) เสนอว่ากลไกสร้างความไว้วางใจที่มีประสิทธิผลในบริบทการบริหารท้องถิ่นไทย ประกอบด้วยความโปร่งใสในการบริหารงบประมาณ การเปิดเผยข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ และการนำข้อเสนอแนะของประชาชนไปปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรมในทุกวงรอบของนโยบาย

พัทธนันท์ โรจนไพรัชส์ และสัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง (2569) อธิบายผ่านกรอบทฤษฎี X และทฤษฎี Y ว่า ทักษะคติของผู้บริหาร อปท. ต่อประชาชนมีผลต่อการออกแบบกลไกมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้ง ผู้บริหารที่มีทัศนคติแบบทฤษฎี Y ซึ่งมองประชาชนว่ามีศักยภาพและต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาบ้านเกิด มักออกแบบกระบวนการที่เปิดกว้างและสร้างสรรค์กว่า ผู้บริหารที่มีทัศนคติแบบทฤษฎี X ซึ่งมองประชาชนว่าต้องการความเป็นอยู่ที่ดีที่สะดวกสบายเพียงอย่างเดียวโดยไม่อยากแบกรับภาระการมีส่วนร่วม

กลไก เครื่องมือ และนวัตกรรมการมีส่วนร่วม

กลไกเชิงสถาบันและกฎหมาย

กลไกสถาบันที่สำคัญในบริบทไทยประกอบด้วยคณะกรรมการพัฒนาตำบลหรืออำเภอ เวทีประชาคม และสภาพลเมือง ซึ่งเป็นช่องทางทางการที่เปิดให้ประชาชนนำเสนอความต้องการสู่ระบบนโยบาย อย่างไรก็ตาม ศักดา วงศ์จิรนนท์ (2569) ชี้ว่ากรอบคิดใหม่สำหรับการบริหารท้องถิ่นสมัยใหม่ต้องยกระดับกลไกเหล่านี้จากการรับฟังความเห็นครั้งเดียวเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมต่อเนื่องตลอดวงจรรอบนโยบาย ผ่านการจัดตั้งคณะกรรมการติดตามที่มีตัวแทนประชาชนที่แท้จริงและมีอำนาจในการเรียกร้องข้อมูลและตรวจสอบการดำเนินงาน

นวัตกรรมเชิงสถาบันที่ได้รับการพิสูจน์แล้วในระดับสากลและมีศักยภาพในการประยุกต์ใช้กับบริบทไทย ได้แก่ การจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วม (Participatory Budgeting) ซึ่งมอบอำนาจให้ประชาชนตัดสินใจจัดสรรงบประมาณบางส่วนโดยตรง กระบวนการนี้ประสบความสำเร็จอย่างโดดเด่นในเมือง Porto Alegre ประเทศบราซิลตั้งแต่ปี ค.ศ. 1989 และได้รับการขยายผลไปทั่วโลก (Wampler, 2007) ในประเทศไทย การนำงบประมาณแบบมีส่วนร่วมมาใช้ใน อบต. ขนาดเล็กถือเป็นแนวทางที่มีความเป็นไปได้สูงหากมีการสนับสนุนจากนโยบายส่วนกลาง

กลไกเชิงเทคโนโลยีและดิจิทัล

พรพรรณ ยุทธเนตร (2569) ชี้ว่าการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาสนับสนุนการมีส่วนร่วมเป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญสำหรับการบริหารท้องถิ่นสมัยใหม่ เครื่องมือดิจิทัลที่มีศักยภาพสูง ได้แก่ แพลตฟอร์มการรับฟังความเห็นออนไลน์ ระบบ e-Petition สำหรับการเสนอเรื่องต่อ อบต. แอปพลิเคชันรายงานปัญหาชุมชน และช่องทางสื่อสารสังคมออนไลน์ที่ อบต. สามารถสื่อสารนโยบายและรับข้อเสนอแนะแบบเรียลไทม์

วรมน พรหมสาขา ณ สกลนคร (2569) เสนอว่าการบริหารและพัฒนาท้องถิ่นสมัยใหม่ต้องผสานเทคโนโลยีดิจิทัลกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างสมดุล เทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือ แต่สิ่งที่ขับเคลื่อนคุณค่าที่แท้จริงคือหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่วางอยู่บนความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน กรอบนี้ช่วยป้องกันการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างภาพลักษณ์การมีส่วนร่วมที่เป็นเพียงเชิงพิธีการในรูปดิจิทัล

กลไกเชิงสังคมและการสร้างพลังชุมชน

กลไกเชิงสังคมที่มีประสิทธิภาพสูงในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมประกอบด้วยการสร้าง "พื้นที่กลาง" (Boundary Spanning Arena) ที่เป็นมิตร ปลอดภัย และเป็นกลาง เช่น ศูนย์เรียนรู้ชุมชน สภาพลเมือง หรือเวทีวิพากษ์นโยบายสาธารณะที่เปิดรับทุกกลุ่ม รวมถึงการสร้างเครือข่ายภาคประชาสังคมที่มีบทบาทในการสื่อสาร ประสาน และตรวจสอบ (อรนุช สุริผาย, พิสดาร แสงชาติ และสัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง, 2569)

การผลิตร่วม (Co-production) เป็นกลไกเชิงสังคมที่โดดเด่นที่สุดในยุคปัจจุบัน ในรูปแบบนี้ประชาชนมิได้เป็นเพียงผู้รับบริการ แต่ยังเป็นผู้ร่วมออกแบบ ร่วมผลิต และร่วมประเมินบริการสาธารณะ ตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในบริบทไทย ได้แก่ โครงการธนาคารขยะโดยชุมชน กองทุนออมทรัพย์หมู่บ้าน และระบบประปาหมู่บ้านที่บริหารจัดการโดยชุมชน ซึ่งล้วนแสดงให้เห็นว่าเมื่อชุมชนมีความเป็นเจ้าของบริการสาธารณะอย่างแท้จริง ความยั่งยืนของโครงการเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

โมเดลการมีส่วนร่วมแบบองค์รวมและข้อเสนอเชิงนโยบาย

โมเดลการมีส่วนร่วมแบบองค์รวม

จากการสังเคราะห์กรอบทฤษฎีและหลักฐานเชิงประจักษ์ที่นำเสนอ บทความนี้เสนอ "โมเดลการมีส่วนร่วมแบบองค์รวม" (Integrated Participation Model) ที่ผสมผสานกลไกจากบนลงล่างและล่างขึ้นบนอย่างสมดุล โมเดลนี้ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลักที่ทำงานสัมพันธ์กัน

1. "การเสริมพลังพลเมือง" (Citizen Empowerment) ซึ่งหมายถึงการพัฒนาสมรรถนะของประชาชนในการเข้าใจสิทธิ รับรู้กระบวนการนโยบาย และแสดงความต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านโปรแกรมการศึกษาพลเมืองและการเสริมสร้างทุนทางสังคมชุมชน (ศักดิ์ดา วงศ์จิรนนท์, 2569) องค์ประกอบที่สองคือ "กลไกมีส่วนร่วมหลายช่องทาง" (Multi-Channel Participation Mechanism) ที่รองรับทั้งช่องทางดิจิทัลและแอนะล็อก เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงกระบวนการได้โดยไม่มีใครถูกกีดกันเพราะขาดความรู้ดิจิทัลหรืออยู่ในพื้นที่ห่างไกล (พรพรรณ ยุทธเนตร, 2569)

2. “การผลิตร่วมและแบ่งปันอำนาจ” (Co-production and Power-sharing) ซึ่งหมายถึงการออกแบบบริการสาธารณะร่วมกัน การจัดสรรงบประมาณแบบมีส่วนร่วม และการมอบอำนาจในการตัดสินใจโครงการพัฒนาบางประเภทให้แก่ชุมชนโดยตรง เพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมจากขั้นสัญลักษณ์สู่ขั้นอำนาจประชาชนตามบันไดอาร์นสไตน์ (Arnstein, 1969)

3. “การประเมินผลร่วมและการเรียนรู้” (Joint Evaluation and Learning) ซึ่งรวมถึงการสร้างระบบติดตามและประเมินผลโครงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดตัวชี้วัดและเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการประเมิน นำไปสู่จรรยาบรรณการเรียนรู้ที่ทำให้นโยบายดีขึ้นในแต่ละรอบ (ปิยากร หวังมหพร, 2568)

ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สำหรับ อบท. ข้อเสนอที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1. การปรับวัฒนธรรมองค์กรจากการควบคุมสู่การอำนวยความสะดวก โดยกำหนดให้ “ตำแหน่งนักส่งเสริมการมีส่วนร่วม” (Participation Facilitator) เป็นตำแหน่งเฉพาะทางที่มีในทุก อบท. ขนาดกลางขึ้นไป (ศราพรรณ วิเศษรัตน์, 2569)

2. การนำระบบงบประมาณแบบมีส่วนร่วมมาใช้อย่างน้อยร้อยละ 5 ของงบประมาณประจำปี เพื่อให้ประชาชนได้ตัดสินใจโดยตรงในการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะ

3. การสร้างระบบข้อมูลเปิด (Open Data) ที่ อบท. เผยแพร่งบประมาณ แผนพัฒนา และผลการดำเนินงานในรูปแบบที่ประชาชนทั่วไปเข้าใจได้และเข้าถึงได้ง่าย (จันทร์สุตา สารพันธ์, 2569)

4. การสร้างเครือข่ายนวัตกรรมท้องถิ่น (Local Innovation Network) ที่เชื่อมโยง อบท. มหาวิทยาลัยท้องถิ่น ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจ เพื่อระดมทรัพยากรและองค์ความรู้สำหรับแก้ไขปัญหาชุมชน โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบนำทาง (อรนุช สุริผ่าย, พิสดาร แสนชาติ และสัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง, 2569)

5. การพัฒนาระบบประเมินผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment) สำหรับโครงการพัฒนาท้องถิ่น โดยบูรณาการตัวชี้วัดเชิงคุณภาพที่วัดระดับ “ความเป็นเจ้าของ” และ “ความพึงพอใจ” ของชุมชนควบคู่ไปกับตัวชี้วัดผลลัพธ์เชิงปริมาณ

ข้อเสนอต่อภาคประชาสังคมและนักวิชาการ

ภาคประชาสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชนมีบทบาทสำคัญในการเติมเต็มช่องว่างระหว่าง อบท. กับชุมชน โดยเฉพาะในการสร้างพื้นที่กลางสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การอบรมทักษะพลเมือง และการเป็นสื่อกลางในการสื่อสารความต้องการของกลุ่มเปราะบางสู่ผู้บริหาร (วรมน พรหมสาขา ณ สกลนคร, 2569) สำหรับนักวิชาการ ควรหันมาให้ความสำคัญกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ร่วมกับชุมชน เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในการออกแบบกลไกมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย ทั้งในมิติวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และโครงสร้างอำนาจท้องถิ่น

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษา

การวิเคราะห์ในบทความนี้นำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ 5 ประการ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นมิได้เป็นกระบวนการเดี่ยว แต่เป็นระบบนิเวศที่ซับซ้อน (Participation Ecosystem) ที่ถูกกำหนดโดยปัจจัยพหุมิติที่เชื่อมโยงกันตั้งแต่ระดับปัจเจก ชุมชน สถาบัน ไปจนถึงระดับนโยบาย การแก้ปัญหามีส่วนร่วมที่ฉิวเฉียดต้องอาศัยการออกแบบนโยบายที่ครอบคลุมทั้งระบบนิเวศพร้อมกัน ไม่ใช่การแก้เฉพาะจุด

2. ประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วมวัดได้จากระดับอำนาจที่ถูกถ่ายโอนจริงสู่ประชาชน ตามกรอบบันไดอาร์นสไตน์ ไม่ใช่จากจำนวนครั้งหรือจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม การวัดผลที่เน้นเชิงปริมาณล้วน ๆ จะสร้างแรงจูงใจผิดทางให้ อบท. จัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มตัวเลขโดยไม่ได้พัฒนาคุณภาพ

3. การมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพต้องการผู้นำที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อศักยภาพของประชาชน (ตามทฤษฎี Y) เป็นปัจจัยเบื้องต้น เพราะไม่มีกลไกสถาบันใดที่จะทำงานได้ดีหากผู้บริหารมองกระบวนการมีส่วนร่วมว่าเป็นภาระมากกว่าโอกาส (พัชรินทร์ โรจนพิรภักดิ์ และสัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง, 2569)

4. นวัตกรรมสังคมที่เกิดจากฐานรากชุมชนบนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความยั่งยืนสูงกว่านวัตกรรมที่ถูกออกแบบมาจากภายนอกและถ่ายทอดลงสู่ชุมชน เนื่องจากมีความสอดคล้องกับบริบท วิถีชีวิต และทุนทางสังคมของชุมชนอย่างแท้จริง (อรนุช สุริฝ่าย, พิศดาร แสนชาติ และสัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง, 2569)

5. ความพร้อมรับผิดและความโปร่งใสของ อบท. ในยุคดิจิทัลเป็นเงื่อนไขที่ขาดไม่ได้ในการสร้างความเชื่อมั่นที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน หาก อบท. ไม่สามารถแสดงหลักฐานได้ว่าเสียงของประชาชนส่งผลต่อนโยบายจริง ประชาชนจะถอนตัวออกจากกระบวนการในที่สุด (จันทร์สุดา สารพันธ์, 2569; ศราพรณ วิเศษรัตน์, 2569)

บทสรุป

บทความวิชาการนี้ได้วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นผ่านกรอบทฤษฎีบูรณาการสี่แนวทาง ได้แก่ บันไดการมีส่วนร่วมของอาร์นสไตน์ การบริหารภาครัฐแบบร่วมมือ นวัตกรรมสังคม และทฤษฎีการพัฒนาจากฐานราก หลักฐานจากงานวิจัยในบริบทไทยยืนยันว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนมีผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพบริการสาธารณะและคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ แต่ความท้าทายหลักยังคงอยู่ที่การยกระดับจากการมีส่วนร่วมเชิงพิธีการสู่การมีส่วนร่วมที่มีความหมายและถ่ายโอนอำนาจจริง

โมเดลการมีส่วนร่วมแบบองค์รวมที่บทความนี้เสนอผสานการเสริมพลังพลเมือง กลไกหลายช่องทาง การผลิตร่วม และการประเมินร่วมเข้าเป็นระบบเดียว โดยมีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบนำทางที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย การบรรลุการมีส่วนร่วมที่แท้จริงต้องการการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบสามมิติพร้อมกัน ได้แก่ การปฏิรูปสถาบันและกฎหมาย การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรและประชาชน และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรของ อบท. ที่มองประชาชนเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนา ไม่ใช่เพียงผู้รับบริการหรือแหล่งสร้างความชอบธรรมให้กับการตัดสินใจที่กำหนดไว้แล้ว

เอกสารอ้างอิง

- พระนักรบ เชื้อวงศ์คำ, ขาติชัย อุดมกิจมงคล และ สามารถ อัยกร. (2569). การมีส่วนร่วมของประชาชนและคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร. *วารสารการบริหาร การจัดการ และการพัฒนาที่ยั่งยืน*, 4(1), 33–48. <https://so15.tci-thaijo.org/index.php/jamsd/article/view/2015>
- สุดใจ ปุนหาวงศ์, ละมัย ร่มเย็น, สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง. (2569). ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอนวนนิวาส จังหวัดสกลนคร. *วารสารการบริหาร การจัดการ และการพัฒนาที่ยั่งยืน*, 4(1), 94–108. <https://so15.tci-thaijo.org/index.php/jamsd/article/view/2438>

- วรมน พรหมสาขา ณ สกลนคร. (2569). การบริหารและการพัฒนาท้องถิ่นสมัยใหม่บนพื้นฐานของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *วิทยาการบริหารภาครัฐสมัยใหม่*, 3(2), 228–238. <https://so17.tci-thaijo.org/index.php/jppi/article/view/1571>
- พัชรินทร์ โจนพืระกัศร์ และสัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง. (2569). ทฤษฎี X และทฤษฎี Y ในบริบทการบริหารรัฐกิจไทยเปรียบเทียบกับนานาชาติ: การวิเคราะห์เชิงทฤษฎีและข้อเสนอแนะในยุคดิจิทัล. *วิทยาการบริหารภาครัฐสมัยใหม่*, 3(2), 163–174. <https://so17.tci-thaijo.org/index.php/jppi/article/view/1945>
- ศักดา วงศ์จิรนนท์. (2569). การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารท้องถิ่นสมัยใหม่: กรอบคิดใหม่สู่การบริหารภาครัฐแนวมีส่วนร่วม. *วิทยาการบริหารภาครัฐสมัยใหม่*, 3(2), 214–227. <https://so17.tci-thaijo.org/index.php/jppi/article/view/1572>
- ศราพรรณ วิเศษรัตน์ (2569). โมเดลของการปกครองส่วนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. *วิทยาการบริหารภาครัฐสมัยใหม่*, 3(2), 239–254. <https://so17.tci-thaijo.org/index.php/jppi/article/view/1576>
- สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง. (2567). การจัดการภาครัฐแนวใหม่: มุ่งสู่ผลลัพธ์ที่ประชาชนสัมผัสได้. *วารสารการบริหาร การจัดการ และการพัฒนาที่ยั่งยืน*, 2(3), 746–756.
- จันทร์สุดา สารพันธ์. (2569). ความพร้อมรับมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคดิจิทัล. *วิทยาการบริหารภาครัฐสมัยใหม่*, 3(2), 185–197. <https://so17.tci-thaijo.org/index.php/jppi/article/view/1566>
- อรนุช สุริผ่าย, พิสิตาร แสนชาติ, & สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง. (2569). นวัตกรรมท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์: การขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในยุคดิจิทัล. *วิทยาการบริหารภาครัฐสมัยใหม่*, 3(2), 175–184. <https://so17.tci-thaijo.org/index.php/jppi/article/view/1568>
- ปิยากร หวังมหาพร. (2568). การบริหารจัดการแบบร่วมมือ: ทางออกของนโยบายสาธารณะในยุคแห่งความเปลี่ยนแปลง. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 5(2), 853–865. <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU/article/view/4792>
- เนตรนภา ยุทธเนตร. (2569). แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารท้องถิ่นด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง. *วิทยาการบริหารภาครัฐสมัยใหม่*, 3(2), 198–213. <https://so17.tci-thaijo.org/index.php/jppi/article/view/1589>
- Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543–571. <https://doi.org/10.1093/jopart/mum032>

- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>
- Chambers, R. (1994). The origins and practice of participatory rural appraisal. *World Development*, 22(7), 953–969. [https://doi.org/10.1016/0305-750X\(94\)90141-4](https://doi.org/10.1016/0305-750X(94)90141-4)
- Cornwall, A. (2008). Unpacking 'participation': Models, meanings and practices. *Community Development Journal*, 43(3), 269–283. <https://doi.org/10.1093/cdj/bsn010>
- Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton University Press.
- United Nations Development Programme. (1997). *Governance for sustainable human development*. UNDP.
- Wampler, B. (2007). A guide to participatory budgeting. In A. Shah (Ed.), *Participatory budgeting* (pp. 21–54). World Bank.
<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/6640>